

Dubbblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R

M. 2170

BODRAG, En gångsom morfar o ja' hollo mä å laga en gärdsgård, kom då' som ett svart band på vägen. Dä va alnarlångt å så brett sön min näve. Å morfar skönna sej å skrev: Fader vår i vägen. Då flög dä ihop i en hög. Men vi la övert mä en hopé fliser å hö å tände ell påt, Men då byent di små maska på te höppa däna (dädan). Di va minne än flöger. Å senare ordna dä ihop sej igen å ga' sej i väg. Å morfar sa! Gå dit du sa' (skall), ja vell inte ha nått mä dej å skaffa. Sen sán te mej: 'Dä ä själve Skam, dä ä säkert. "Dä va ett bodrag. dä."

Anders Lundberg x 1837

När Blaarn i Hackebo va' dö, gick likfärla förbi ett bodrag, sön va' på väg emot körka te. Så va di inne i körka å jordfäste liket. Å senna, när di kom ut, dä lå'bodraget i bötten på graven. S. Ambrosiusson x 1860

Jaktlycka. Gamle Broman i Hackebo var den styvaste jägaren i hela socknen. Han hade skjutit på sitt första nattvardsbröd, se. Det kom 3 bloddroppar ur det. En strök han på knäf, en på bössan vid mynningen och en på en kniv. Så snart han satte den kniven i ett träd, kom där fram villebråd av alla slag.

Det var några som hade ringat en lokatta bakom Ryggahemmet, och de sköto gång på gång, men råkade inte. Då sa'én till sin pojke: "Skynda dej och spring efter Broman." Och när pojken hade fått tag i Broman, sa' Broman: "Ja, den lokattan sljuter ingen mer än jag". Så snart Broman hunnit fram till platsen, la'han an och sköt lokattan tvärt. S. Ambrosiusson

Skjuter man en katt, så förlorar man förmågan att skjuta eller åtmistone att träffa med den bössan.

Sjukdomar och botemedel. "Di som hade fördolda synder kunne bota sjukdomar, sön inga andra rådde mä. Så va' dä en di kallt Hansingen. Han hade slae't ihjäl en kar i Kråkeryd, men han hade aldri bekänt å va' inte straffad fört. Å när dä va nån barnonge, som hade engelska sjuka, så skar Hansingen så i fingert å ongen fick utå hanses blo' på en sockerbit. S. Ambrosiusson 1860

"Frisken i Stenbacken hade kvävet ena piga mä en näsdruk, å mä 'den hemlia synda å en spik, som han hade tatt ur galgen ve Velinga körka, bota' han engelska sjuka! Den spiken kallde di Ekuddaspiken ätter en ifrå Ekudden, sön di hade hängt där.

Dä va en som hette Falk. Han sköt posten ve Ryfors å ligger begraven

sid 3

ff. originalet!
Transkription
efter utan
c. 1860. Band

sid 4

sid 5

Dubblets

ACC. N.R M. 2170

på kronoalimänningen, för di feck inte begrava mördare på körgårñ. Då va' då spetsgårl kring avrättningsplatsen, men som skarprättarn slo' ån huvet, va' dä en hoper såna, som hade fallandesjuka, framme å tog å hans blo' å drack, å sen sprang di mä en fart för å få in den blon i sitt eget blo'. Då kom ena käring in i Nyholm på ett torpställe, där di hade en onge söm va odöptar. Men torparen slo te käringa så näsa blödde, å sen gañ ongen å blon' å hade ~~sén~~ ^{förvarade} (sedan).

A. Lundberg x 1837

Di har talt om för mej, att när ja'va liten, så hade ja kistenaglar. Dä va en sorts utslaj. Då gick far te körka mäns prästen sto' på predike-storn' å skrapa lite rost å körkenöckel, å dä ga' hanumej in å ja ble'bra.

När di hade tannavark (tandvärv) förr i tin, gick di allti' te Backalöckesa. Ho' peta dom i tanna mä vie stecker, tiss ho feck blo' på dom, å sen satte ho' in varken i enebuska. Å dä va en kär som högg ner en utå di enebuska; å han feck aldri en hälseda'mer.

A. Lundberg.

Backalöckesa - Stina hette ho - va' bra te skärva ock. Ho satte på dom beckhattar å bonar te dom mä starka snore, å di feck di gå' mä ena ti. Sen röckte ho bort dom, så allt hårf följe mä, dä gjorde ont dä. Men dä växte allt ut nytt hår senna, fast att tunt ble dä. Skräddar Nero i Vättak (lever än vid 90 års ålder) har allt gått ijenem dä därna. A. Lundberg

Många ha'blett älvablåsta. Di röka di mä älvanäver, dä ser ut änna söm skinn å legger på marka i skogen.

A. Lundberg.

"Stolsteget", dä ä som e'kula, som sätter vej ve öjat. Då ska'en ta en dörrnöckel å vri tre gånger armkors kring de venstra lårt å spotta för var gång å sen sätta nöckel på den kula.

A. Lundberg.

Oxla ä en växt, som ä som en kula å setter i hövet eller i pannan. Om en för ett finger på ett lik te oxla, så kan den gå bort. Sömma (somliga) tar på försök ett ok å stöter på'na mä oket.

A. Lundberg.

Viktor på Björkåsen, söm dö för en tre, fyra år sen bruks'bota sjuk-domma mä ben, söm han tog på körgårn.

Isaksson i Stenbacken (lever än) gör pulver mot engelska sjukan. Han filar på ett vargspjut och får därigenom filspån. Övriga ingredienser äro ej bekanta.

J.W.Bengtsson x 1853

Troll. "Ja' hade en släktinge söm va gefter åcbodded på Åsa. Dä va' la en sjutti år senna så feck di en onge. Men på natta hade di ente nått ljuse, uta' dä va mörkt i stöva. Å sen på möra(morgonen) när di så'i vagga,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 6

10

S.Ambrosius
1860

sid 7

sid 8

ACC. N.R. M. 2170

så va ongen borte, å då lå'en butinge i stället. Jag va 'där åosåg'en själver. Han hade hove sön e'halvskäppa. Å han åt jämté svina å sörpla å drack ur hon. Å han rätta (lydde) aldri, utan va'en soń, så gjorlén tvart emot. Å aldri lärden sez säga nåt orl mer än "mamma". Men så hade farn rest över te Amerika, å han skrev hem te kvenna, att ho' skulle komma över te'n där. Å "ta ongen mä dej," skrev han. Å di reste. Men när di va komna mett i sjön, så va dä en kär som to'ongen å slängden i . Han va'lejder utå farn te å göra dä, då va ongen sju år.

A. Lundberg.

I stora Hallsäng va dä ena mor, som hade en onge, sön inte var krestnader, dä va i skördetia, å ho to'toj ongen mä sez ut å låt'en legga i en körj, mens ho'räfsa. Men när ho'sen så ätter (efter) i körjen, så lå dä en butinge där. Han hade hove å maje så stora sätt, å han bara åt å skrek. J. Samuelsson,

Tröll bodde dä i Rännefjällsberget ve Kårmon, å i Stoveberget va'dä en rämna i berget mä rum innaför- där bodde tröll. J. Samuelsson x 1850

Troll bodde även i Backgårdsberget. Bengt på Längebergstorp hade sett ett där.

S. Ambrosiusson.

Förr i varla va körkeklockera krestnade. Men innan di han få krestnad den första körkeklocka i Härja, så va trölla teress å ta'na. Men när di skulle över moren mä na, så sank ho ner där. Däfför kaller di moren för Klockemoren eller Klockeholja än i da. Allri fruser vattnet te över den fläcken, där klocka sank. Baron Fägersköld loda'där mä e'lina sön va attan alnar.

A. Lundberg.

På Olympen (en hög bergstopp i Härja) synas spår efter troll, mäniskor och nötkreatur. Trollspår synas ock vid Grimmetorps damm i en bergknall.

S. Ambrosiusson.

Kloka gubbar och gummor. "I Ullene bodde dä e'käring, di kallte Göta-Lena. Ho'va i förbunn mä Satan. Så va'dä nån som hade förgjort far mins kreatur, å far min for te Göta -Lena. Å när han hade talt om sett ärene, så geck ho ut å viSSla, å strax ätter hörde far att ho prata må nån. Å sen kom ho' in å sa'te far: Har I nån näsduk?" Å när far hade gett'a näsduken, så sa ho: Där ser I den som har förgjort era kreatur". Då va dä en bild på näsduken, å då va en bonne, som bodde näst inte far mins gärl.

A. Lundberg.

Dä va en bonne sön di hade störlet (stulit) en häst ifrå, å bonnen gá'sej i väj te Götalena. Men när han hade kommit fram, så va'dä änna sent på kväll. Då sa' Götalena: Du får komma igen i möra betti' å bonnen geck sta'

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 9

1850

sid 10

å la'sej å söva på lagårsrännen. Men mett i natta vaktnán opp ve att dä talte nedanför. Dä va Skam som va framme å talte mä Lena. Å då hörde bonnen, att Skam sa: "Töst, så han ente hör oss, han söm legger pålagårsrännen". Å då sa Göta-Lena: "Legger han på rännet, så gå sta å vri nacken än!" "Dä kan ja ente" sa Skam, "för han har gjärdat ikring sej. Han har läst "Fader vår" å välsegnelsen".

Göta-Lenas dotterdotter velle lära sej å stämma blo, Ho'va 13 år, å en da'va'ho'oppe på Ålleberg å plocka blåbär. Då kom dä en viter orm rinnanes, å ho'lät den orm rinna opp i förklät å lägga sej på blåbära. Sen åt ho'opp blåbära, å sen kunne ho' stämma blo' å möcke annat kunne ho'. Ho'feck plass på Salebo herrgård, å allti sa'ho förut, när dä skulle komma nån främmat. Å många sjukdomma kunne ho'bota. A. Lundberg.

Dä va ock en kär i Hulegårn i Bosarp, som kunne stämma blo, å den förmåga' haden fått jenomen (genom) å frälsa e' groda ifrå en orm. A. Lundberg.

Talla Vektor i Björkåsen kunne förutsäja väderlek rektitibra å spå i Vintergatan.

Dä va en, söm hade blett bestolen på ena plånebok. Han gäck te Göta-Lena. Å ho'sa te'n: Gå I hem å lägg er, i möra har I eran plånebok te-bakers". Å han gjorde så, å närn öppna döra på möran ätteråt, så kom plåneboka trellanes in te'n. Se då hade Göta-Lena ställt tjuven te gå hem mä boga boka.

Dä bodde två tjuva'i en kammer inne i Ålleberg. Å en gång hadde di vart in hos prosten Salven i Slöta å störlet alla hansen fine klär. Då va'dä ena pia där i prästegårn, å ho'sa te prosten, "Får ja'en näsdük å' prosten!" Ha! Ho geck te Göta-Lena, å ho oppenbarte, vecka tjuva va! Di feck tie år på fängelset i Marjesta. A. Lundberg

Göta-Lena söktes ock för sjukdomar. Dä vá'en gammal gobbe di kallte för "Fesen". Han geck ikring å slo åder, å han vesste så grant var i kröppen söm dä va gammel eller ny blo. Han va'mä en bonne en gång, å di åkte te Sandhem. Då kom där en viter orm på väjen. Mä ett va "Fesen" å å tojén i ändan å hade in en i en putäll. Sen hade'n den som medcin å bota sjukdomma mä.

Di sa'ock, att "Fesen" skulle ha'slaets mä Skam, å att Skam hjälpten å bota sjukdomma.

A. Lundberg
sid 11

A. Lundberg
sid 12

A. Lundberg
sid 13

Prästen Hjellman va' uttagen ur sidan på sin mor. På den tiden hade man lekstugor i Sandhem. En kväll kom prästen till en lekstuga och stannade i dörren."Här har ni roligt, men se vilken lekkamrat ni ha", sa' han och pekte bortåt ett hörn.Och då såg alla, att där låg en stor svart hund. Men så tog prästen till att predika Guds ord, och därunder förvandlade sig hunden.

Prästen gjorde ett litet hål i fönsterblytet, och man hörde ett vinande,när djävulen förschwann därigenom. 1) P.I.Gjellman, Komminister 1807-31 S.Ambrosiusson

Prästen Hjellman sa' allti' vart di döa va' komna, antingen di va i hemmet eller helvet! Så va' dä på ett ställe di kom överens å unnersöka, om dä va' sant, som prästen sa: Å di la en dräng levanes i en kista å prästen jorlfäste."Ja finner honom varken i hemmel eller helvetet",sa' han. Men i stunna ätter ropa'n: "Nu hoppa han i helvet".Å när di feck upp kistadå feck å locket,så så'di, att drängen va' dö. S. Ambrosiusson

En gång va' han ute å åkte. Då sa' m:"Ja hör hemmels klockor ringa". "Ja hör inget",sa' drängen söm schussa (skjutsade)"Luss unner min arm" sa då prästen.Å dä gjorde drängen, å han hörde hemmelens klockor. S.Ambrosiusson

En annan gång lossna en hjurlet på kärra förn,när han va ute å åkte. Men då tvinga'n den Onde te springa breve'å hålla oppe kärra. S.Ambrosiusson

När ja'tjante jämte patron Hyrenius på Grunneva'så sa' lagårspia te patron:"Kora mjölkar ente". Å lagårsdrängen sa:"Vell patron så far'å te Göta-Lena".Ha' han for.Å då sa' ho:"Dä ä ena,som mjölkar era kor, ho kommer klocka två på natta. Å sen la patron sez bakom en sten å vänta. Å klocka två kom la Lovisa i M ren mä ena bötta å sulle sta'åt lagårn å mjölnka. Ja, han vesste nock, att dä va L visa, för Göta-Lena hade fåt drängen se henna ansäkte på en duk. A. Lundberg.

Sådd och skörd. När man begav sig ut för att harva första gången om våren,gav man kreaturen att äta och åt man själv av "juloxen",en kaka av siktat rågmjöl,som legat på julbordet och som var formad som en oxe med två horn och fyra ben. A. Lundberg.

När man tog sista stråna ropades: nu tar ja'haren," eller "nu tar han haren".Och så hurrade man och alla klappade i händerna.Blev sista neken vid travsättning en uddanek,hette det,att det skulle bli så mycket mera nästa år.Sista neken band man om med två band,och hon skulle först av alla läggas in i ladan. II"löktneka" lá'man i butelj med ett halvstop brännvin och om henne sa' bonden till sitt folk:"Inte röra utan äta sten å ben å

sid 14

A. Lundberg

sid 15

bönarot". Många satte ut henne till fåglarna om julen, om man hunnit tröska av all säden till jul.

"Ställkanna" var benämningen på det käril med brännvin, som lades under eller i sista neken. Man "fäktar" om att få ta den sista neken. Lämnades några strån kvar på fältet, blev det så mycket mera nästa år. Johan Samuelsson

När allt höet slagits var det fest för alla slättare och rakerskor.

Då dansade man hela natten, tills det ringde i kyrkan kl. 6 på morgonen.

Klockare Bäckman spelte till och från maten och till var dans. Och när det hela var slut, blåste han marsch hem.

Den onde. Min morfar var kyrkvärd. En morgen, när han kom till kyrkan för att ringa, mötte han en svart hund som gapade och han hade eld i hal-
sen. Det var den onde.

S. Ambrosiusson

Ds.

Grodor äro högmodiga kvinnor.

Stall och ladugård. Många vilja än i dag ej tillåta, att främmande gå in i ladugården. Gamla frun i Vestergårn(nu död) klappade ibland eller berömde andras kor, och korna blevo strax sjuka. Om hon missunnade andra ett djur, var turen med det djuret borta.

Hök, uggla eller skata brukade man skjuta och hänga upp över ladugårdsdörren.

En som var hemma i Eket i Sandhem hade hittat en marsorm, d.ä. en vit orm. Han borrade ett hål i tröskeln och släppte ned ormen i hålet. Aldrig misste han något djur sedan.

A. Lundberg.

Eggjärn under tröskeln skyddade mot sjukdom.

Första gången kon drack efter det hon kalvat skulle man ha lagt en kniv i stävan. Vidare skulle man lägga orsten i första drycken. Stål skulle finnas i botten på byttan, i vilken man mjölkade, mjölken täckte man över med förklätt, då kon släpptes ut, lät man henne gå över en yxa eller brinnande sköre, som man placerat å tröskeln.

Det hände ibland att man fann hästen stå genomsvett och trött efter att under natten ha ridits av maran. Man hängde marvasen över honom: en vresig tallstamsbit, i vilken barr växt fast.

Gav man bort mjölk släppte man först salt eller eld uti den.

I kärnan längst ned hade somliga satt in två avbrutna täljknivar för att smöret inte skulle bli kort. Kort smör kallade man trollsmör.

Vid vattnings av kreatur skall man spotta tre gånger, för att intet

sid 16

1850

sid 17

sid 18

ont skall kunna komma in i korna, och samtidigt tänka: "tänk hur tassa (var-garna) springer i markera".

Man bör slakta på ny (vidnymåne), ty då är köttet saftigare än el-jest. Barn, födda på ny, äro lyckosamma. J.W.Bengtsson x 53

Mot värter håll handen över en groda.

Sägner om skatter. "Min fars farfar va' födder i Målåsen i Sandhem. Han geck te julotta, klocka va'la tre om möran. Söm han kom på Grimstorps järle, feck 'en se ett ljuse. Å han gick fram för te se va då va. Dä va ena gruta mä ett ljus i vart hörne(!) å ovanpå lå'en drake på pänga. Då kasta'n si psalmbok mett i gruta. Å i då samma feck'en en örfil sätt. Men pänga va hanses, å draken va'sin kos. S. Ambrosiusson 1850

På ett ställe va'dä en göbbe, söm va sjuker å lå på sin dössbädd, men han dröjde mä å dö. Dä va sönda'å alla geck åt körka utom ett barn. När di va'gångna, så geck göbben opp å samla ihop allt silver å gull söm fanns i hus't å la't i en kettel. Sen va'n ute' å begravde den skatten ve lagårsväggen. Å han satte ner skatten mä då här lösenorlet: När di harvar mä höner å plöjer mä en tupp å halshogger elva brör (bröder) på detta stäl-le kommer detta gods upp! Sen geck han in å la sej å do. Mellerti hade allt pöjken hört di här orla å talte om dom. Å di gjorde en liten harv åt höna å en plog åt tuppen å harva å plöjde, å så halshögg di elva ornagrisar på den fläcken, å då kom skatten opp. S. Ambrosiusson

Min far å ett par kärar te va ute ve Slottsberget en torsdag ätter solnedgången för å gräva opp en skatt, di säjer ska'va nersatter där. Men sa'di ett enda orl, så geck då ente, då vesste di. Men söm di va nära ve te få taj i skatten, feck di se ena tös ifrå Hulegårn stå strax breve'å grina åt dom. Då ble'far min arger å sa: "Va står du där å grinar ätter?" Mä ett ramla graven igen. Sen när di speja ätter, hade tösa allri vart ute den natta. S. Ambrosiusson

Dä va kri(g) mällan kong Bore, söm rådde om Bosarp, å kung Härje, söm va kong i Härja, å kong Bore hade begravt sina skatter där ve Slotts-berget, sa'di gamle. Dä ä många söm har vart å grävet där. S.Ambrosiusson

Ve Slottsberget i Bosarp va'dä fyra karar som gravde ena natt för å få opp ena kesta mä gull å silver, söm di tror ska va'där. Di hade sett, att då ljuste på dä stället om jul, när di for te julotta. Å dä va en kar, som stötte imot kestelöket mä spaen. Mä se då kom en tupp dranas mä ett

sid 19

sid 20

sid 21

halmläss, å en utå kära kunn' int håll töst utan sa: "Orkar du dra så möe".
Då sank kesta unna'ner i jorla.

A. Lundberg x 1837.

Så va'dä e jänta söm geck te otta en julda'smöra. Ho feck se att
dä luste, å då tänkte ho', att dä va körka, å geck emot ljuset. Men dä va
en kesta söm sto' oppslajen, å en liten göbbe satt på kestekanten å titta
på allt gullet där va i kesta. Men tösa kasta boka i. Mä ett feck ho en
örfil, så ho'sloj i backen. Men när ho' vacktna opp, å dä va full dager,
så sto' kesta kvar lell. Så feck ho dä gullet. A. Lundberg.

Petter Lindberg så flire gånger att dä glänste ve'Svalefjällsberget.
Dä va en putäll mä länga i. Han feck ut'en mä en gärsgårstör. En stor,
buketer tvåkanneputäll full mä länga. Sen köpten bå Stommen å Skattegårn.

Dä va' ett par kära(r) som gravde ve' Slottsberget en skärtorsda'snatt. sid 22
Dä kom an på, öm di kunne hålla sä'fullkomlitt tösta å varken tala eller
grina. Men rässom dä va, kom dä ena käring körane mä ett halmläss å hade
ena höna framföre. Å då så'så stöllit ut kan veta, så di lunne ente lä'
bli å grina. Men så drösa ock gropa igen, för sorla (solen) sulle snatt gå
opp. J. Samuelsson x 1850

Sägner: Dä vä'en pojke på attan år, söm hade lövat sej åt Skam. Å så
va'dä en präst, å prästen hade en gammal häst, som'én ente råddee mä te
bli å mä. Men pojken bann ena sno öm halsen på en varg å ledde vargen te
prästen å sa: "Fårrå hästen så får du denne härne". "Va ä dä för ett djur",
sa prästen. "Dä ä en spansker bagge," töckte pojken, "å den ska pastorn
stänga inne jämte fåra i två dögn, så blir dä sånna lammonga". Ja, prästen
geck mä på butet. Men när di två dögna va' gångna, å prästen geck för te
se valls dä sto'te mä fåra, så hade vargen revet ihjäl vart enda ett å
gravet så ut unner väggen.

En gång mötte'n Skam i skojen. Å då sa'n te Skam: "Di säjer, att du
kan göra däk (dig) hur stor du vell å hur liten du vell." Ja, dä kan ja",
sa Skam. "Krup in i den här putäll dä," töckte pojken. Å Skam, han skrek å
ba: Öm du släpper ut mä'så sa'du få en bössa, å en fejol, å va du skjuter
på mä bössa, dä ska'falla, va'du spelar för på fejol, dä ska' dansa." Då
släppte pojken ut Skam.

En gång sköt pojken en kråka, söm satt i en talltöpp. Å kråka' do
mä däsamma å fallde ner i ett törnasnär. Då kom prästen. "Va va dä du

Dubblleett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

He

sid 23

sid 24

Ae 592

sköt", fråkten. "Dä va en orre", svarte pojken. "Får' a den, du har lurat mej så mövke", sa prästen. Å prästen kröp in i törnasnårt. Men just sön'en hadd' fått taj i kråka ga' sej pojken te å spela på sin fejol, å prästen dansa mä kråka, så han mest fördarva säk där inne i snårt. ä klart.

Å mora te pojken, ho' va messnöjder mä att' en aldri velle arbet' utan bara spela' å sköt. Å iblann kom prästen å tarde ve'n. Då sa' pojken en da' te mor si: "Gå I te prästen, mor, å säj te'n, att ja' ä dö å legger begraven i steckebaccken." Ja, kärninga geck te prästen. Å mänass gravde pojken ner sä i steckebaccken, men han tok mä sej en glögdgad elltång. Å när prästen feck höra, att pojken va' dö, så sa'n: "Ja, den pojken har gjort mej så mö'ont, å nu ska ja sta' å skita på hanses grav." Å prästen geck sta', män just sön'en fått ner böxera å satt sej te, stack pojken opp elltånga." Å prästen feck brått å tocka sej däna å skrek s'att. A. Lundberg

Dä va en herrekar som het Svante Braneř. Han va fuler, å när han var dör, så tok Satan hann om'en. Å hanses fru va int'bätter, ho. Så va' en törpare där på gårn som va gammel å int'orkte arbett så möet som förr. Han hade var't på gårn i många år. Ho' sa te' törparn: Om I hogger ner den eka å drar fram na' te gårn, så får I stanna men annars får I ta' hemma där I kan." Å den gamle törparn geck sta' å sulle te å hogga eka. Då mötte'n en kär. Dä va' Satan. "Va ä I så lessen för," fråkte Satan. Då tart'en öm ett. "Ja, sa' hjälpa däk," töckte Satan. Å dä gjorlen. Men när sen eka skulle in genom porten, så geck dä trögt. Då ropa' Skam: "ta i bättre du, Svante Braneř." Då sto frua på trappa å ho' feck följa mä. Skam tok na levane." A. Lundberg

Vid Linebacken ligger en stor sten ock vid Hackebo' en annan stor sten, om vilka båda det säges, att de kastats mot Härja kyrka av jättar i Ålleberg. S. Ambrosiusson.

Brudmannasjön i Härja har sitt namn av ett brudfölje, som skulle till kyrkan och tog vägen över den frusna sjön, där fann sin död, då isen brast. S. Ambrosiusson.

I Gållerydsskogen i Nykyrke socken finns en källa, i vilken man offrat. J.W.Bengtsson x 53

Min mormor talte om en karl från Svarvarehultet, som mördat sin hustru. Honom skulle man hänga på galgbacken ovanför Velinge kyrka. Det blev ett förfärligt yrväder. När de kom upp på galgbacken, låg där tre

sid 25

1837

sid 26

halmkärvar. Mästerman högg den mellersta, och det var rätt. Just som karlen dog, blev det på en gång vackert väder igen. S. Ambrosiusson.

Giftermål. "Ja' har vart bönanan åt tre. Utå två feck ja'fem kronor, å utå en feck ja'e'skäppa råg. Å utå tösa feck ja'allti ett par ullstrumpor. Ja' har ett par än i drajkesta, dä ä svarta långstrumpor. A. Lundberg.

Före mi'ti' brukte di inga lusning som nu, utan tösa far to' mä sän tösa å pojken å ett par te å geck åt körka. Å så tog han tösa i näven, å di geck tre gånger fram å tebaka på körkegången. Å för var gång sa far'n: "Mi doter, ho vell mannas." När han hade sagt dä tre gånger, så ställde sän pojken opp i stoln'å sa: "Far'a orí ska sannas". Dä va lusninga, dä. A. Lundberg

Ja'mins grant när körkebyggarens doter i Slöta gefte sää. Dä va dä tjuge förriddare, å di hade sömma röa å sömma vita bann om armen, å di spela på klarinett å fejol. Dä va sjuttifem år senna, för ja va' på trettonne årt. Bröllopet varte ena hel vecka.

När Kaggen i Skräddarekvarn hade bröllop för si doter, så gick en före mä en lövad stav. Å dä va' åtta bru'sållare, som höll opp pellen i körka. När di va gefta skulle di se sän för, så att di ente vände sää' ifrå utan mot varann, för annars brir dä osämja. Å den å dom som först somna om natta skulle dö först. A. Lundberg.

Pänga i skona skulle bå ho å han ha. Dä va' allti ett barn, söm feck hjälpa dom å mä skona å feck pänga. A. Lundberg.

Brudsållarna redo att hämta brudgummen och skulle alltid rida i sporr sträck på de bästa travare, som stodo att få. Johan Samuelsson x 1850.

sid 27

sid 28

Dop. Barnet skall sova i dopdräkten, så blir det snällt. Skriker barnet under dopakten, så fick det sångröst. Gunnar Samuelsson.

Havandeskap, födsel, dop. Modern får ej gå under hängande hudar och skinn, då blir barnet hudlöst. Hon får ej gå över en kullfallen gärdsgård. -falandesjuka. Hon får inte gå in till en öppen grav - då pinkar barnet ner sig."Dä va'en knekt söm hette Lång. Han kom in på ett ställe, där di hade en sän onge, som jämt pinka ner sig. Då sa'n:"I sa 'ta ongen å gå te körgårn tre torsdaskvälla i ra'å låta pojken pinka i en öppen grav, så går då bort. Dä gjorde di å dä geck bört. A. Lundberg.

Hon får inte heller gå över ett svinhårsrep, och hon får inte se eller höra, när ett djur slaktas."Dä va ena söm hade e'tös, å ho skrek jämt precis söm en gris, när di slaktar'n." Ett lik får hon inte se på, då får barnet likfärg.

Det skall kastas eld i det vatten, vari barnet skall badas. Badvattenskulle slås över långt gräs, så skulle barnet få långt hår. Andra kastade det högt i luften - det skulle ha samma verkan. Många gravde en grop i marken och slog det i samt grävde sedan igen över det. Har barnet en sträng om halsen, så skall det komma att hänsig, somliga barn ha "lyc-

sid 29

sid 30

. katten, därav får det
å kommer det aldrig att
så feck han plekta tre

kroner te å limma körka. Dä skulle va'söm ett sorts skam. Dä feck ja'göra.

A. Lundberg

Barnsängskvinnan skulle inte gå ut till folk, förr än hon tagit prästen i hand. Förut nämndes hon "hedna".

S. Ambrosiusson.

Om en hora fick se barnets bara huvud, så fick barnet engelska sjukan.

När barnet döptes, skulle man fästa en slant i ändan "ulltånen" i lindan. Då skulle barnet bli rikt. Man smugglade ock in ett psalmboksblad i lindan för att barnet skulle bli läraktigt.

S. Ambrosiusson.

Kom man in i en stuga, där kvinnan ej var kyrkotagen, tog man först elden.

J. Samuelsson x 1850

Varsel. När mullvaden skjuter upp högar i vägen, skall man se efter i hjulspåren. Är där en hög i det högra hjulspåret dör ett manfolk, i det venstra - ett kvinnfolk.

S. Ambrosiusson.

Uggla och ekorre båda eldsvåda eller lik. Om det är otur med kreaturen så skall någon i gården flytta bort, antingen genom döden, eller genom giftermål.

Tecken till att en person snart skall dö är, att han, "har mycket
ogjort och litet olevat.

Om någon ligger sjuk och man för hans räkning hämtat präst eller läkare, skall man ge akt på hästen, när skjutsen kör in på gården, håller han huvudet högt, går det till liv, håller han det sänkt blir det döden.

Karlamöte är bästa möte, horamöte därnäst bäst, sämst är fruntimmersmöte. Möter man en kvinna, skall man skynda sig att hälsa, innan hon

ACC. N:R M. 2170

hälsat. Springer ekorren över vägen - "dä bär inte te" = det misslyckas för en. Löper en hare över vägen - "då bär bra te". S. Ambrosiusspn.
Slår en fågel emot fönstret - det bådar död. J. Samuelsson x 1850

Vara i syne. "Min svåjer va'lite könsti, han geck mest på luffen. Di kallten för Hunnapöjken för då han allti hade en gammel hunn mä sä! En gång kom han hit sent en kväll å velle ble över natta. "Dä blir snart lik här i sockna," sań, ja'mötte ena likfärd ve Grimmetorpa broer. Dä bodde ena gammel gumma där nere då, å ho'do'samma natta." A. Lundberg x 1857

Hästar äro i syne. De stanna alltid, när en likfärd går förbi. Ds.

"Dä va ena käring söm va i sune, å kära satt å spelte kort å söp, men ho'så'Satan unner bort. Dä va en stor, svart hunn".

Klara Parad som hade handelsbod i Härja och ännu lever, 89 årig, är i syne. Hon var på väg till Tidaholm en morgon. Hon såg en vagn med två ~~svarla h~~ svarta hästar köra tvärs över vägen. Det var då redan ljust. Kördrängen såg ingenting. A. Lundberg.

Hunnapöjken så ena likfärl ve Grimmetorpa broer, dä va den fulaste han hade sett, sa'n. Den käringa va'olöckligt bortkommen. Mén den vackaste han hade sett, dä va i Fogelås. Dä va en onger flecka som do: Ho'kom löckligt bört. S. Ambrosiussen

Ve Stabbalia står ett ljust spöke, söm di ser iblann. dä ä nän söm har kört ihjäl sä där å som kom väl bort. Men längre ner mot Vättak står dä ett mörkt spöke. Dä ä en som har kommit illa bört. S. Ambrosiussen =1860
Gast. Manne i Långryd hängde opp sä! Nu va'dä en frå 'Kärret ve'Kårmon, å

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 32

sid 33

di hade allti vart ovänner. Å den kom körnass mä sina oxa förbi Långry; mäns Manne sto'lik. Kom du, Manne, så får du åka mä ut te lansväjen,"rop-te'n. Å strax geck vangen så tongt, satt oxa feck ta i så möe di orka. Men när di va'komna ut te väjen, så geck dä på en gång lätt igen. Dä va' gasten, som geck å'.
A. Lundberg.

Blev man kramad av en gast, "gastakryssader", tog man 3 glödande kol och släppte ett efter ett mellan skjortan och kroppen.

Död. Svårt för att dö hade alla som sytt om söndagen. Man måste bryta av synålar över dem för att påskynda dödens inträdande. Klockan stämdes(stannades) när någon skulle till att dö. Strax döden inträtt la'man ihop ögonen på den döde och la'pengar på dem.
S. Ambrosiusson

Det vatten, vari man tvättat ett lik, kastade man efter kistan, då den burits ut ur huset.
A. Lundberg.

Om man såg ett lik, så måste man taga på det, eljest fick man inte vara i fred för den döde.
Gunnar Samuelsson.

Man kastar salt efter likfärdén för att slippa gengångare. Vanligt har varit, att man strött hackat granris utanför sina hus, då man vetat, att en likfärd skulle passera.
S. Ambrosiusson.

Handduken, med vilken man efter tvätningen torkat ett lik, gör, om man stryker med den över sitt ansikte, att man blir i syne. S.Ambrosiusson.
Gengångare, jänke, spöke. Dä va'en gubbe som va'dö å så ena natt kom 'en tebakars te'gårn, där'n va hemma. Å hanes käring ble rädder, dä va'en sak dä."Va'ente rädder du", sa'n, ja'sa'ente länge bli här, för ja'har lovat å

ACC. N.R. M. 2170

va'febaka inna sorla ha'gått opp".

A. Lundberg.

Di döa håller julotta. Dä va'en dräng som lå på läktarn mella'ett å två på julnatta. Å dä kom in så mö folk, så körka ble full. Å en präst va' dä mä ock. Drängen kände allt igen nåka (några). Men rässom dä va'ropa'en av di döe: "Här loktar levane". Å drängen feck brått te laga sä däna(dädan). Själver har ja sett likmull på bänka å gölvet å spår utå små händer å fötter i dammet.

Kyrkovaktmästare Lundbér 1837

Dä va'en som hette Smör-Däck. Han hade stö'ert(stulit) smör. En gång, när ja gravde ena grav, feck ja' se'n springa över körgårn mä ena bötta i näven.

A. Lundberg.

Mi mormors kär va'körvaktare i Velinga. En julmöra hade'n sett fel på klockan å kom klocka 2 i stället för 4 å skulle ringa te otta. Då mötte'n så mö folk, som kom ut ur körka. Men allt ätter som di kom te där trappera börjar, så sack di ner i jorla.

Gunnar Samuelsson x c:a 1865

När en har sett nå trölltöj (trolltyg) så sa'en allri säja ett orl öm ét den dan, för då går då olöcklit. Öm en har gått emot ett jänke, då sa'en klä å sä å ta ell ikring sä så fort en kommet hem, å en ska'ta å rita ell på en tännstevka å hålla i mun. En gång, när ja'hade mött ett jänke, så lärde di mej te glödga brännevin å hålla näsa över, mäns(medan) dä brann. Dä gjorde go'nötta.

A. Lundberg.

Står dä nått jänke eller usselhet ve leá (grindarna) så sa'en ta'å hästen betslet å spotta ejenom 3 gånger.

A. Lundberg.

Varp. en stenhög, har bildats där en kusk från Berga körde ihjäl sig vid Bryngelstorp.

J.W.Bengtsson x 53

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

sid 36

Vid en stor sten Ettaksskogen ser man ibland en gunma sitta och "binna" (sticka) på en strumpa.

J.W.Bengtsson x 1853

Tomtar. Gamle Manne i Vestergårn (+ 1890) hade tomtar. Det var två stycken. Var kväll satte mora ut ett fat mä gröt å mjölk te dom i stallkammarn. En piga fick en örfil av en. Manne hade ärvt tomtarna av sin far, som bodde i Körshörlt (Korshålet) i Vättak. Se. han var äldste sonen. Han tog dom med sig, när han flyttade till Vestergården i Härja. "Sjörös-Johan" (lever än) såg en gång båda två. Tack vare tomtarna hade ägaren, som i början var utfattig, vid sin död 21,000 kronor, och aldrig hade någonting fattats i det huset.

Flera sagesmän

Man skall inte sopa för noga efter tröskningen utan låta tomen få en del korn.

Dä va en bonne, som hade en tomte. En möra hade bonnen gått opp ovanlit bettia, å då feck en se tomen komma dra'nas mä ett rågax. Å då sa'n "Dä va'en tomte, dä, pusta för ett ax!" Ja.Ja'sa'dra ifrå däk lika möe söm ja'har draet te'däk," sa tomen. Dä gjorlen mä, å dä sto'inte länge öm, inna bonnen va utfatti.

A. Lundberg.

Så va'dä en bonne söm kom förbi dyngestan i granngårn. Å dä sto'en tomen på dyngestan. Då to'han en gärsgårsstör å tänkte dänga te'n, för tomen hade buret ifrån möet. Men han feck en örfil så han datt i baccken å va sjukar länge ätter den stunn. Di hade sett flera stöcken tomta hos den bonnen.

A. Lundberg.

Min far så en tomte ve Korshört. Han hade ena rö'toppluva å ett öga mett i panna.

A. Ambrosiusson.

sid 37

sid 38

"Spirtussar!" Min fars farfar va' födder mä tänder, å därför va'n starkare än anra. Så en gång, när han hade vart ute å mejat å kom hem te meddan satt dä tattare i köket, å di hade ät' opp all maten. Då ble'n arger å kasta ut dom. Men då va'dä en käring, söm sa!"Hur många har du?" Ho' mente spirtussa. " Ja har 7 " sa farfars far.

Spirtussarne matas var torsdagsnatt med spott. Förvaras i en ask. Då ägaren är död, sätta de sig på hans bröst och följa med honom i graven.

S. Ambrosiusson.

Trolldom. Dä va'en söm hade gjort sitt tarv ute på backen, å då kom dä en söm va ovän män å to'lite åt på en tjärstecka, å sen satte'n tjärstecka i en bäck. Å tänk , att den kar'n feck sån diarrhe'utå den trolldom, så han va'när ve'te'dö. Då töckte den andre dä va'sunn åt'en å geck sta'å tänkte ta opp steckan. Men han va'inte go'te hetta na': Å den stackarn sket ihjäl sä.

A. Lundberg.

På påskmöran sto' käringa å ropte:"Så långt detta ropet höres ä mjölket mitt."

Ambrosiusson

Min fars farfar sköt en påskräck. Hon ramla'ner. Sø, gubben hade fört ryttarpistolen tre gånger armkors kring dä venstra lår't, å då träffa'han allti. Å den käringa'sa'ten:"Talar du om vem du sköt, så får du allri en hälseda'mer." Han talte heller allri öm vem dä va:

Ambrosiusson

Ena tös i Kullagårna va' "nerrsatter": Dä va tattare. Så feck ho' allri nån fästeman, fast att ho'så inte illa mt, å pänga hade ho'ock. Ds.

Innan en gör sitt tarv, ska'en spotta tre gånger, så kan ingen trolla mä't.

Ds.

Sid 39

Gravgods. En gumma sade till sin gubbe, som låg död i kistan: "pipa å tobak sa' du få, ell får du dit du kommer".

Kyrkovaktaren emeritus Anders Lundberg, vilken såsom "stöt" och dödgrävare tjänat sin socken i 52 år, uppger sig vid grävning i kyrkogården ha hittat: en gång en butelj med ett halvt kvarter brännvin, en gång en silverstyver från Kristinas tid, flera gånger penningpungar med uteslutande kopparmynt, flera gånger snusdoser av tenn eller näver. "Di hade sina "tete" så di döe ente sulle komma hem ätter då söm va". En gubbe i Stommen, som avlidit i sommar (1924) fick enligt Lundberg med i kistan flera slöjdverktyg. Han hade nämligen i alla sina dagar varit fästad vid sin snickareverkstad, och husets folk ville gardera sig mot att gubben gick igen. Lundberg har aldrig torts ta med sig något av vad han hittat, "för di säjer, att en ente får va'i fre!'

Skogsfrun och bergafrun. Bengt på Långebergstorp va'ute å sulle skjuta tappa! Då feck han se ena granner fru stå å kamma sett hår, å då va'så tjockt å grannt, i att. "Kom hit, Bengt", sa'ho: Men Bengt akta sez allt.

Anders Lundberg

Då va'bröllop på ett ställe å då va'en torsdasnatt. Då va'dä en liten pojk på då stället, å han kom bort på natta: Å di leta å leta. Men på söndan satt han på trappan, när di öppna om möran. Han sa'att han hade varit hos e'finer fru å fått smörgås. Di trodde, att då va'Bergafrua'frå Ålleberg. Meddelat av en 97 årig gumma i H

Julseder: Julnatten lågo alla i halmen på golvet. Far satte kors av halm över dörren på in - och utsidan samt över fönstren. I taket hängde

Sid 41

sid 42

en halmkrona.

Hade någon dött det året, kunde han väntas hem vid jul, vadan maten ej fick tas bort från julbordet. Man satte också ut flera slags mat åt tomten. På julbordet låg en alnslång och alnsbred kaka, benämnd "juloxen" Den hade 2 horn och fyra ben och fick inte röras utan förvarades till våren, då arbetare och dragare förtärde den första harvningdagen. På en annan kaka syntes höna med kycklingar, en tredje var bakad som en gris med ett ägg i munnen.

Brödet var rågbröd, siktebröd och blannebrö. Det senare bakades av havremjöl och sammalet rågmjöl. I det grova brödet hade man kanel, fenkol och anis.

På julbordet fanns en helstekt spädgris, den fick man ej smaka förrän 20-de dagen (Knut).

Julgranen blev allmän omkring 1850. I den funnos polkagrissar och granna pappersremsor, barnens julhästar och jultupper av rågsikt. Utanför stugudörren stodo 2 granar, vilka voro skalade upp till yfsen och vars nakna stänger klättts med grannt papper, köpt i Falköping.

Juldagen fick man ej sopa golvet, göra rent i ladugården eller arbeta på annat sätt.

Juldagsmorgonen sa man till djuren i ladugården att Frälsaren var född. Vidare gav man varje djur av julbrödet med orden! "Åt å drickå fö' dej väl, för nu ä julen inne.

Klendankar voro pacerade i julgranen, i fönster och på byråer etc.

Man hade rensopat i spisen för att kunna se spåren efter de döda, som eventuellt varit på besök under julnatten.

Små fyr- eller åttakantiga kronor av svinborst eller halm hängde i hårstrån i taket och gingo sakta runt på grund av rumsvärmen.

Vid jul fick varje tjänare en julhög med allt slags bröd samt en ost, vägande ett par marker, vidare en mark ull och ett förskinn (berett kalvskinn). Karlarna fingo ofta ett brett skärp av gult, rött och blått ullgarn med långa tofsar, ett kvarter brett.

Julklapparna kastades in helt plötsligt, och givaren aktade sig för att bli sedd.

Julhögen benämndes "julaltare"!!

Före ottan fick man ta' bröd, ost och brännvin på julbordet. Då man kommit hem efter julottan, åt man samma mat plus smör, julskinka och nötkött, vit gröt och sötost. "Sötosten va bruner å kokater å mjölk, å där stack opp sveskon ur'n söm andra täser". Vid middagen sutto alla på stolar kring bordet. Två slags fisk serverades: stockfisk och rockefisk. Vit gröt åts på trätallrikar. I stället för mjölk togs till gröten en klick smör.

Före midd'an fick inte varken hund eller katt vara inne i storstugan.

Man fick inte ta' varken gröt eller lufisk utan att rimma först.

Vid julen sågo 'kloka gubbar årets gång i Vintergatan.

En massa tiggare kommo dagarna före jul. Dem gav man en kaka och en bit sovel. På Grunnevad gav patron varje dräng en kanna brännvin

och var torpare ett helt stop. Även taljljus gavs åt tiggare och arbetsfolk.

I julhalmen drogo karlarna "kavel", de spände då ihop fötterna och drogo båda åt vart sitt håll, hållande i en halmviska. Och så skulle de "ria"te Tuschlann". Då gjorde man "karbasen" av halm. En stod på fyrafötter och någon av sällskapet slog till honom, medan han blundade. Sen skulle han säga, vem som slog.

Julhalmen låg inne till Kyndelsmäss! Tuppar gjorde man av halmen.

Annandagen hävde somliga in halva "dyngestan" i någon av grannarnas ladugård. Var det en pojke, som var kär i en flicka, gjorde han rent i ladugården, så att det var pyntat, då hon kom ut för att "moka". Staffan hade gjort et, sade man.

Luciadagen gingo bypojkarna utklädda, från gård till gård, väckte upp innevånarna och bjödo dem på brännvin, vin och kaffe. "Lussegubben" hade vrängd skinnpäls, röd toppluva och skägg av granmossa eller tagel samt rött papper på tungan, så att det såg ut som eld, när han gapade. Han kallades ock "Lussefalsen". Han hade fästat ett stort brinnande ljus i ett horn, vilket var fastbundet i huvudbonaden, en "schachtör".

"Skogsdjävulen" är namnet på en fågel, som emellanåt förföljer en människa med skräckinjagande skrianden. Allt enl. A. Lundberg.

sid 46

982
sid 47

Kloka gubbar och gummor. "Vi hade otur med kreaturen. Vartenda år dog en ko. Och vi hade svårt att få smör av mjölken. Men så fick vi höra, att en gumma utsocknes ifrån hade kommit till Vangshed för att bota engelska sjukan och motverka oenighet. Jag var 12 år då. När hon kom in i fähuset, sa' hon :"Ja, här står inte bra te! Men nu ska' ja'ge er tur ^di smörlycka". Sedan rörde hon ihop havremjöl och vatten till en deg. Därefter skar hon varje ko i svansen och blandade bloden med degen. Varje ko fick sedan äta av anrättningen; och för varje kreatur läste gummán något "Guds namns missbruk". Janne Andreasson i ^Ulyarås 1856

Någon hade kastat en hare utan huvud in i vår lada. Se, det var så, att ville någon skada sin nästas kreatur, så behövde han bara kasta in eller gräva ned intill fähuset ett kalvhuvud, ett självdött lamm eller dylikt. Vi skaffade oss ull av en hare, och alla korna fick därav i havremjöl. Ds.

När vi hade sökt klokt, fick vi aldrig lämna någonting från lagårn på ett dygn efter det den kloke gått. Janne Andreasson

Min syster hade tandvärk. Då hämtade vi en klok gubbe, som bodde vid Grävsnäs. Han hette Vennerlöv. Han hackade i den sjuka kinden med en göddkäke och läste någonting. J. Andreasson

En gubbe i Vangshed hade blivit bestulen på pengar. Han for till Anna i Essunga, och hon beskrev var pengarna låg nedgravda i en rågåker. Gubben hittade dem på den anvisade platsen. Janne Andreasson x 56

ACC. N:o M. 2170

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vi hämtade Johannes på Skogen, för en kalv var sjuk. Han sa: "Kalven är modstulen". Sedan skar han i svansen på kalven och strök bloden på en bit brö, vilket kalven fick att äta.

Gubben i Strömliden spår i Vintergatan, och ^{Janne Nilsson} hans förutsägelser mottages i dag som är med största tilltro. Consencus.

En gubbe i Humlebo, "Klöjs" benämnd, samt Näs-Erk kunde stämma blo' på avstånd, blott de visste den blödandes namn.

Näs-Erk kunde också "göra bort" båvelsrivet (blindtarmsinflammation)

Anna Skans x 1848.

sid 51

Trollharar. En gubbe på Höga höll på med att göra sig en trollhare. I tre torsdagsnätter hade han samlat lysestickor och solv till den och spottat på det. När han tredje torsdagsnatten satt också spottade på skräpet, fick han se, att haren begynte få liv. Då blev han rädd och slog till skräpet med sådan kraft, att haren dog. Haren gjordes i spiselaskan, och "Rogge" (karlen, som var pappa åt denne trollharen. Anna Skans x 1848

Sjukdomar och botemedel. "Mor min var sjuk. Då kom Olle Grens Lena från Risveden hem till vårat." För den sjukan ska'en ta in en påfågelsfjär", sa hon. Hon gick hem och kom tillbaka tillbaka med en påfågelsfjär, som hon klippte i stycken. Mor åt dom och blev bra.

Jan. Andreasson Ulvarås 1856

sid 52

Svante Alls mor kunde bota "onda bettet". Det var en sån farlig värv och svullnad. Hon la' på gula blommor (trotsigt smörblommor) och mumlade nånting.

ACC. N.R. M. 2170

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ebba i Bräckan kunde göra bort "öre"(vrickning). En kvinna hade fått öre och sände bud efter Ebba. Hon begärde att få låna en yxa och en brädlapp. Därefter ställde hon sig i köksförstum med yxan i ena, brädlappen i andra handen. Någon kommanderas att öppna dörren. Den sjuka hade instruerats och frågade:"Va hugger du för?" Ebba svarade:" Ja 'hugger för öre". Dörren stängdes igen och öppnades på nytt. Manövern upprepades tre gånger.

Hon botade även "stolsteget" (en kula vid ögat). Place-ring som förut. Då dörren öppnades, sa' Ebba till den sjuke:" Du har stolsteget i ditt öga". Svaret blev enligt instruktion: "Dä va löx"(lögn). Tre gånger samma trick.

Finnskottet fick min far en gång. Min farmor släppte en ellglöd innanför skjortan på'n. Det gjorde hon tre gånger å rad. Det var nog slaget. Andersson, Ekudden

Mot "stolsteget" tog man flisor ur ett stolsben. brände dem och lade askan på det onda. Fina på Snasen x 1802 .

"Axlafett" från kyrkklockorna har använts på sår.

Aug. Sultan 1847

Anna-Stina, Sultans mor, botade ormbett. Hon band en tråd ovanförbettet och läste över det. Hennes son, meddelaren, vet inte, vad hon sade. Eljest var det vanligt, att en kvinna lärde sin son. Kvinnfolk lära manfolk och tvärtom.

Aug. Sultan 1847

sid 53

Hålanda, f.

Söder.

sid 54

Trollharar och trollsmör. "Ja' har sett en trollhare. Dä' va'den som Anna Greta Sjö hade. Ho'hade inga ko, men ja'hade ena nytidder ko: Ja'mjölka, men dä' ble' inget smör. Men Anna-Greta, ho' kärna å' feck smör. Då' kom Berga-Kristina te'mej en da'å' ja' berätta för na, att ja'hade försökt i två da'a, men ja'va'inte go'te'få' nåt smör. Då' geck Christina te Anna-Greta, å' ho'så' jenem fönstret, att Anna-Greta sto'å' kärna||s'att. Men Krestina geck in te'a å' talte öm, att ja' inget smör feck." Gå' å' säj te'a att ho'kärnar i morn", sa Anna-Greta. Å' ja'kärna å' feck så' grant smör, s'att. Men inte långt ätter kom ja'ut i skojen för å' mjölka, å' dä' lå'koja på marken, å' en stor grå hare satt å' puppa'na. Ha'ern ga'sej unna, men när ja' satt mä' te å' mjölka, va' spena tomma.

Emma Nilsson, Sågen

Ja'sköt en trollhare opp ve Ali. Dä' va' minst tjuge, söm hade skö'et ättern förut, men vanlit sköt bet inte på'n. Ja' la'en tieöring i böscha, för selver vell dä' te'om en ska'skjuta trölltug. Dä' va'bara sölv å' strumpebann å' ljussnoppa: Janne Nilsson. Sågen

Trollrar gjordes av nio olika pinnaslag(pinnar av 9 olika träslag)+ vävsölv. "Hempel" hade en trollhare. Den bruka hoppa över ån'a, men den gången ja'så'n, geck han över på en stock. Dä' va'n så full mä' mjölk, så majen släpa. Andersson

Trollsmör ä'gult te färgen, å' en kan få se sán't iblann när haern har gett opp'et i förti! Då' ska'en ta'å' bränna på ett hett järn, säjer di, så kommer den som skulle ha't, för han

/a'

/a'

sid 55 /d

Håland

Håland

ACC. N.R.

M. 2170

han känner plåga söm i sett eget kött. Andersson, Ekudden
Stall och ladugård. Skator över hästarna hade de gamle å Slätte-
backe.

Hos Pettersson i Hällnäs kan man se en propp i tröskeln till ladugården. Man har borrat ett hål i tröskeln och lagt ned en vit orm. Vita äro ormarna strax efter de bytt skinn.

Svante Andreasson, Hällnäs

Vid påskan ritades med krita ett kors över varje dörr.
(Påskkäringarna togo fären) Andersson, Ekudden, Kristina Skans m.fl.

Ålanda

Min far la'en yxa på tröskeln, när korna gick ut första gången på sommaren. Mor brukade lägga en stoppnål i byttan, när hon mjölkade en ko första gången. Andersson Ekudden

Vit är huggormen i februari. Kristiha Skans 1839
Gastar, spöken. I Ryks damm i Skeplanda stå tre stora stenar (bautastenar). Där slogs gastar ibland. De hade varit herdar i forntiden och voro från olika byar. Man kunde emellanåt få höra gasterop därifrån. Andersson å Ekudden

Då gubben Helmér dött för omkring 3 år sedan, var änkan rädd för att han skulle gå igen. Man lärde henne, att hon skulle gräva upp ett lass jord på norra sidan av stugan och lägga denna jord på gubbens gravhög. Hon gjorde så, men det hjälpte ej. Emma Nilsson

Lången i Ålanda hade varit stygg i sin dag. Man kastade glöd efter hans kista. En gubbe i Knärven sör ihäl sig. Man

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV
sid 56

sid 57 /k

Långan

ACC. N.R. M. 2170

strödde linfrö tvärs över vägen efter honom. Janne Nilsson.

En piga hade fött ett barn och sedan lagt det under golvet i en lada. En kväll hade ungdomen ställt till dans i ladan. Då hördes en barnröst säga." Om inte saxen vore, skulle jag upp och dansa med mor!" Andersson i Ekudden

Brummsa å Castors Anna-Brita å hennes pojke geck på väjen ve' Sannhult åt Hyttan te. Brummsa va'i syne, å ho feck se ena likfärd komma mett i väjen. Ho feck Anna-Brita ur väjen, men pojken feck di ente taj i. Å han geck imot någet å likfärla å ble sjukar, å dä dröjde tre veckor, innan han ble fresker. Brummsa talte inte öm va'dä va; ho hade sett, förr än den andre da'n.

Svante Cato x 1845

Berga-Kristina gick förbi Tersens stuga, strax efter det denne var död. Tassem kramadé henne blå över hela kroppen. Lovisa i Skogen råkade ut för samma vid sågestubben. Det var Såge-Maja, som hängt sig året före. Emma Nilsson.

Ja'går aldri mett i väjen. Ja'ä så rädder att ja'sa'gå imot ett sånt dära "usselt mot". Gunnar Cato 1850

Tre kvällar å rad såg min bror Johannes en grå gubbe vid svinhuset på Snasen."Dä va'en söm va'utan huvel. Dä va allt nån gammel, söm geck där å's'ulle ge svina". Svante Cato 1843

Trolldom. En svensk soldat hade varit ned i ett krig i Finland. Han hade skaffat sej en fästemö därför. När han stod i begrepp att resa hem till Sverige, bad flickan honom om några

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 57

Mälardalen

Länget

J

Tersens

♀

Snasen

Långared

sid 59

strån av hans hår. Men karlen var försiktig och gav henne i stället några hår av sin päls. När skeppet sedan hunnit till mitten av Bottenhavet, flög på en gång pälsen av soldaten och försvann i ett huj åt finska sidan. Se, flickan kunde trolla för det kan alla finnar.

Aug. Höglund 1865

En annan svensk soldat i samma krig hadebett en finne hjälpa sig hem. Finnen lät honom rida på en kvarnsten över Ålands dike en natt. Soldaten tog med tillbaka sin gummas ena sko, för att senare visa henne, att han verkligen varit hemma.

Vargarna försvunno därigenom att finnarna till tack för att Sverige hjälpt dem i kriget hämtade dem åter till Finland, varifrån de voro komna. Somliga säga, att finnarna fått hjälp i hungersnöd

Ds.

Några ha modstulit hästar genom att företa några hokus pokus i deras spår.

Sköldman på Gräfsnäs gick ut i skogen och blåste i en pipa, när han ville ha vilt. Strax skyndade djur till i myckenhet. En gång kom en hjort genomsvettig och uttröttad. Han hade hört signalen och sprungit från Hunneberg, Janne Andersson, Ulvarås

När de fingo storfrämmande på Gräfsnäs, skickades bud till Anders på Näset, att han skulle skaffa en hjort. Han stötte en gärdsgårdsstör i marken i skogen, och snart kom en hjort flåsan de. Hjortar funnos då ej på närmare håll än på Hunneberg.

Svante Cato 1843

sid 59

sid 60

Nils på Grönebacke kunde göra så, att om någon dragit upp hanen på bössan, han inte kunde lägga ner'n igen Ds.

Möllra- Matte i Långmosse hade samma förmåga som Sköldman. se ovan! D. s.

Strömgubben. "Ja' har sett strömgubben mä mina egna ögon. Han hade ett fint svarvat huve; men dä va blått telfärgen. Hellers va'n skapter som en alestubbe. Svante Cato f 1843

Hjulormen. Den har ja'sett. Ja'va'ut'å geck å han kom mett imot mej. Ja'åt sia; men han slo'imot ena björk, han for över ände, men satte han i iväj rakt fram igen. Se, han kan inte kröka. Han så'ut söm ett bultehjul å'va'fläck'i söm en törtorm (=snok). Janne Nilsson 1857

En hjulorm geck i Hälsingen (en sjö). Möller-Ajust hade sett'en. Han va ackurat söm e'bikupa. Hjulormen kom ifrå mösen å rulla ut på sjön. Janne Nilsson

Odens jakt. Det är en ryttare på en svart häst. Han rider, så att det "ellar" under hovarna. Hundar äro ock med. Det är skogs-rå'et, han jagar. Någon har sett honom komma tillbalja med en naken kvinna hängande bakom sig på hästen. Andersson, Ekudden 1860

Cata'Henning såg en "lyskung!" Vad är det ?"Dä ä'en orm mä många huv'en." Janne Nilsson.

Maran. Vi hade en ko, som såg svettig och trött ut ibland om morgnarna. Då kom Brita på Skabba och fick se kon. "Det är maran, som rider kon," sa hon, " men häng en spegel framför

kon, så får maran se sin bild i den, när hon kommer. Hon är så ful, så hon står inte ut med att se själv utan att slutar att rida på den kon". Vi gjorde så. J. Andreasson.

Mot maran hängdes somligstädes en hacka över kons bås.

Troll bodde i Nollyckeberget. De förbytte barn, ett i Råttekullen och ett i Vittkärr. Den i Råttekullen hade huvud så stort som om man sågat av en silltunna på mitten. Jag såg en själv. Svante Cato 1843

Lyktegubba har ja sett många. Di kommer fram, när dä ä dimma, å far fram å tebaka. Dä ä bara en vecka eller så di ä oppe. Sen kruper di tebaka i jorla igen. Janne Nilsson x 1857

Troll bodde i Knippleberget vid Sjöbo. Ibland kunde man höra trollena härva garn där inne. Även i ett berg vid Idåsen ha troll bott. Kristina Skans x 1839

Takraft av andras djur. Johan Andersson i Häckelid, vilken verkar som predikant i Sv, Missionsförbundets tjänst, hemmansägare, hade sina kor i bete tillsammans med Jannes kor. Mannen kom till Janne och sa: Ja'vill tala om för dej, att vi ha gett våra kor vitlök, och om nu dina kor inte ha fått vitlök, så ta de kraften från dina kor. Men om du ger dina kor vitlök, så ta de ingen skada! Andersson skaffade Janne vitlök, och Janne gav sina kor att äta därutav. Janne Andreasson.

Somliga binda en klut med vitlök och dyvelsträck under svansen på hästar och kor. Andersson, Ekudden

Hällesjö

Pettra-mor i Kvarnabo hade en ulkebytta, som hon ställde ut ibland och fick full med mjölk. Mari'All hade tre kor, men hon fick ingen mjölk. Hon gick till Pettra-mor och sa: 'Mina kor mjölkar blo!'"Di mjölkar bra'te kvällen", svarte Pettra-mor. Hon orka'inte mer, sen de hade varit och sagt till henne.

Emma Nilsson x 1861

Troll, bortbytingar. "På ett ställe hade di inte nått stål i vägga, fastän ongen va'inte krestnader. Å dä kom ena tröllkäring å tog ongen å la'en så fasligt stögger i stället. Men dä va'nån som lärde dom, att di skulle pinan bra, å di svepte ett helt skynke omkringen. Då skreken, satt tröllmora hör'det. Ho'kom sättan'e å ropa!"Här har I eran onge tebaka, den har a'skött väl, men I har messhandlat min." Andersson, Ekudden 1860

Så va'dä en paschasa om en, sän där bortbuting, sön va'så faslit stark. Dä va'e'kvenna, å ho'va'ble'en gefter. Så en da'höll ho' hästen, när kärn skodde. Men hästskon va'inte passane. "Ja'får gå åt smia å rätta te den här hästskon", töckte kärn."Nä, ge mej'en, så ska'ja göran passeli, sa'ho'. Å dä gjorde ho ock. Då sa kärn."Ä du så stark, å du har låtet mej messhandla dej så många gånger."Ja, dä kommer an på di orla ve vigsla att kvenna; ska'va sin man unnergiven," svarte ho.

Ds.

Förbund med "Skam"."Dä va'en sön löva sä'åt Skam. Men först va' Skam tvongen te dra slipesten åt'en. Då hade kärn skaffat sej den varste kvarnsten sön sto'te'fä å di grovaste järn-

Dubblett

ACC. N.R M. 2170

stänger, sön va! Å Skam han dro å ibland pustan allt emella.
Men han så aldri ätter, om dä ble'nän egg. Te slut tröttna
Skam te dra slipesten å kärn slapp ifrån". Andersson Ekudden

1860

Ett fruntimmer hade lovat sej åt Skam efter 10 år.
Det råkade bli just på hennes bröllopsdag. Skam infann sig
och satt osynlig på en bänk. Enligt överenskommelse skulle
han få ta henne, om ingen efter någon av de tre första nys-
ningarna ,hon gjorde, sa: Gud hjälps!"Emellertid, omedelbart
efter det hon näs tredje gången, sade en gumma:"Gud hjälpe
dej, annars tar Hin dej." Då for Satan ut med ett brak, och
dörren for av gångjärnen.

Ds.

Bergafrun. Gubben i Freden gick i skogen och letade efter
sina får. Då kom ett fint fruntimmer ut ur Gåsabackaberget.
Hon ban'gå med in i berget och äta välling. Men han svarade:
"Har du mer välling än du äter upp i kväll, så göm den till
i morgon!"

Svante Cato x 1843

Varulven är en förtrollad människa. Han river så'na kvinn-
folk, som "äro med barn". Vargarna göra likadant. Så gjorde
de t.ex. en gång upp vid Gendalen. Andersson, Ekudden x 1860

Jättekast. Vid kvarndammen i Skepplanda ligger en så'n väl-
di't stor sten. Den har en jättekvinna kastat medelst ett
strumpeband mot kyrkan, men hon orkade inte fram. Berget,
som jättarne bodde i, kallas Angetuva.

Ds.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 65

Hålanda

Hålanda

sid 66

ACC. N.R. M. 2170

Kyrkobygge. Di byggde en kyrka i en socken, men vad di byggt på dagen, det blev rivet ned om natten. Då band man två oxar för en sten, och där de stannade, byggdes kyrkan. (Så berättas ock om Härja kyrka, som ligger i en mosse.) Ds.

Namngröning. "Min farfar var en sån'där sjukli'stackare. Han hette Sven. Så, när ja'skulle döpas, ville mor, att ja'skulle döpas te'Sven. Men då sa'nån: "Ah, farfarn va'en sån klener en, så oppkalla inte pojken ätter'n, för då blir pojken likadan." Så döpte di mej te Svante". Svante Cato x 1843

Sjörået m.m. Dä va'la'en sexti år sen, så va'ja å två pojka te'nere ve sjön å boda. Då feck vi se tre stora höstacka gå på vattnet frå'Bruks udde över te Gräfsnäs. Då to'dä te å' blåsa, å sen ble'dä en störm s'attträna änna lå'ätter marka

En gång ja'va'ute å la'ut näst på Hälsingen (en sjö) kom dä en stor, svart båt, söm geck på sia åt dä höll't, där ja'va'. Ds.

Min farbrors käring hade sett ett stort grant fruntimmer stå å skubba ett lakan på strann. Dä va'sjörå't. Ds.

Om Skam. Dä va'en gammel giri'länsman, söm va'dö. Skam tarte ve'nåra studenter, att di flådd'en. Den le'e velle ha skinn't, så skulle han kunna gå i länsmans skepna'sen. Men ja'har glömt, hur dä geck. Andersson Ekudden x 1860

Sjukdommar och botemedel. Mattes i Kvarna, gamle Mattsons far, sid 69

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 66

jfr.

Hälsingen

ACC. NR M. 2170

botade tandvärk genom att ta ut tre flisor ur en "flugrönn" utanför sin stuga och sätta in dem i trädet igen. Detta träd var alldeles fullt med är ärr efter dylika skärningar. "Ja' gick dit, ja'mä, som alla andra." Han tog ingen betalning därfor.

Kristina Skans x 1839

Mor min fick båvelsrevet. Nu kallar di dä blinntarm. Far gäck te den blinne i Gapet. Han sa: Ta å'na västen å dra den 3 gånger avi't kring huggekubben! Dä gjorde far, å mor ble'bra.

Ds.

Jonas i Klinten botade båvelsrevet enligt samma metod. Spenvarm nymjölk var ändå det bästa botemedlet. Ds.

Mot stolsteget tog vi ett stolsben å vira(förde) dä avit tre gånger kring ögat. Ds.

Anders i Syderna (nu på åldershjemmet, 80 år gammal) kan bota sjukdomar. Doktor Bergengrens kor hade rösjukan. Varje år dog en eller ett par kor. Äntligen hämtades Anders (som är stenblind), och sedan han "läst" i ladugården har ingen ko vidare dött där.

Ds. m.fl,

Torrväärk skulle skjutas bort. Man laddade bössan med salt och firade av åt det hållet" som en trodde det var kommet ifrå!"

Finnskottet. Dä va'små fina, släta stena'stora söm e'böna. Di sken söm glas. Ja'hitta en så'n en gång å vi'san

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 69

Jungfrul.

sid 70

för far. Kast bort ét, sa far, dä ä ett finniskott. Ida här(en gumma på ålderdomshemmet, c:a 80 år gammal) feck ett sånt i knä't. (Hon är partiellt förlamad) Ds.

"Ja'har fått så'nt krämm" (=blivit kramad av gast), sa'di gamle, när di ya'blena stela nån gång. Ds.

Vargar. I Vänga (by i Långared) hölls ett halltjog varga; di kallte döm "Vänga svin", för en fick inte säja "varga", för då kunne di ble'fölk. Di trodde, di va förtröllate männischer. Dä va'på en bonngårl en sogga hade gresat på julafta. Å dä va en onge, sön va självdö! Å den smågresen slängde bonnen ut jenemökeglogen. Då sto'där en "tasse", å han to'gresen å åt opp'en. Men nästa julafta kom dä en te bonnen å tacka'n för "steken, sön han fick i julas". Då va'dä vargen, sön va ble'en kär.

Kristina Skans x 1839

Mor min så'en varg sön satt mitt iblann fåra hemma, men han rörde döm inte. Se, di feck inte ta flera får än sön va'utsedda". Ds.

ACC. N.R. M. 2170

R E G I S T E R.

Badvatten	29	Engelska sjukan	7
Barnsängskvinnan	30		
Beckhattar	6	Fallandesjuka	5.29
Ben, dödas	7	Finnar	59
Bettet, onda	52	Finnskottet	53.70
Bergafrun	41 .66	Fåglar	32
Blod	5.49.50	Fördolda synder	5
Bodrag	3	Förgöra kreatur	17
Bortbytingar	8.64	Förutsäga	11
Botemedel	5.52		
Bröllop	27	Gast	33.57
Bävelsrevet	51.69	Gastkramad	33.58.70
Bönaman	27	Gengångare	35.57
		Giftermål	27
Drake	19	Gravgods	40
Dop	28.29.30	Groda	11.16.18
Död	34.35	Gärda kring sig	11
Dörrnyckel	7	Göta-Lena	10.11.12.14
Dyvelsträck	63		
eggjärn	17	Havande	24
Ekorre	31	Haren, att taga	15
eld	18.30.36	Hare	31

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 72

Dubbelt

p 1a

ACC. N:R M. 2170.....

R E G I S T E R.

Hedna	30	Kyrknyckel	6
Hjellman	13	Kyrkobygge	66
Hjulormen	61	Lik	34
Horamöte	30	Likfärd	32.33.58
Hund (svart)	16.32.45	Likfärg	29
Höna	22	Lucia	46
		Lyckobarn	18.30
Jaktlycka	4.60	Lyktgubbar	62
Julgran	43	Lyskung	61
Julotta, de dödas	35	Lysning	27
Juloxen	15.42	Löktneka	15
Julseder	42.44	Lövad stav	28
Jänke	35	Maran	18.62
Jättekast	26.66	Marvase	18
		Möte	31
Karbaser	45	Nedsatt	39
Katt	4.45	Odöpta	6
Kavel	45	Offerkälla	26
Kistenaglar	6	Omden	14.16
Klokå	10.14.48	Onda bettet	52
Kniv	17	Orm, vit	12,17,56
Kraft, taga	63	orsten	17
Kyrkklocka	9.53	otur	31

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

o. L

ACC. N:R M. 2170

REGISTER.

Orakel	31.43	Spöke	33.35.57
		Spirtussar	38
Pengar	28.30.34	Staffan	46
Präster	13.23.24.25.	Stall	17.56
Psalmboksblad	30	Strömgubben	61
Påskkäringar	39.56	Stämma blod	11.51
		Stolsteget	7.53.69
Salt	18.34	Ställkanna	15
Sjukdomar	5.11.12.17	Syne	32.34.57
	50.52.69	Sår	53
Sjörå	69	Sägner	23
Skatt	19.20.21	Synd, hemlig, botas sjukd.	5
Skärvan	6	Tandvärk	6.50
Sköre	17	Tassar	18
Skogsfrun	41	Troll	8.9.62.64
Skogsdjävuln	47	Trolldom	39.59.60
Skam	10.13.23.24.	Trollhare	51.54
	25.32.65.68.	Trollsmör	18.54
Slätterfest	16	Trolltyg	36.69
Skärtorsdag	22.	Trollspår	9
Snok	61	Tjuvar	12
Spotta	36.39	Tjuvmjölka	14

Dokthållande
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N.R. M. 2170

R E G I S T E R

Tomtar	37.38	Torrväck	70
Tomtorm	61	Vitlök	63
Tupp	21	Vred	52
Ulkebytta	63	Vårtor	18
Vargar	59.71	Uggla	31
Varsel	31	Åderlåta	
Varp	36	Älvablästa	7
Varulv	66	Modstulen	50.60
Vintergatan	45.50	mot(ett ont)	58
		Mördare	5.26